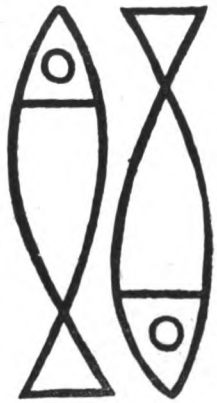

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres redactie: ds H. Amelink, Lekdijk 82 b, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Rotterdamse Rijweg 174, Rotterdam-8

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

De brede en de smalle weg

De christenreis — oude en nieuwe vertaling

Toen ik eens, in een vlaag van heimwee naar de goede oude tijd, uiting gaf aan mijn spijt, dat ik nooit meer die bekende plaat van „de brede en de smalle weg” tegenkwam, en die zelf ook niet bezat, bleef dat niet zonder gevolgen. Enige tijd later werd mij een exemplaar ter hand gesteld — de oude plaat op nieuw papier, tegelijk vermeldend Printed in Great Britain, en Uitgever: W. A. de Groot, Goudriaan, Nederland. Zodoende was het in tweeërlei opzicht een weerzien van een oude bekende.

U weet natuurlijk dat de plaat is geïnspireerd op het beroemde boek van de Londense Ketellapper-lekeprediker John Bunyan (1628-1688), een man uit de tijd van onze Gouden Eeuw. Kennelijk toch nog niet zó „uit de tijd”, want „De Christenreis” verscheen na de oorlog als nr. 12 van de Boektreks in pocket-uitgave bij Kok in Kampen, nog wel in „nieuwe vertaling”. Maar stel eens dat u die pláát moest moderniseren — hoe zou u die brede en die smalle weg uitbeelden?

Tien tegen één (foei! zegt de oude plaat: loterij en weddenschap) dat de brede weg omzoomd was met bioscopen, dancings en kroegen. Liever nog: tentjes, sinds die verfoeilijke kroeg oogappel is geworden van de nette Vereniging tot Behoud van de Bruine Kroegen. De hangende tuinen van Babylon hebben het veld moeten ruimen voor het mastbos der t.v.-antennes. Voorzover hippies niet op vol volume genieten van Radio Noordzee of Veronica hangen zij met hun aanhang onderuitgezakt in een (bijna!) platvloerse bank en consumeren bij borrel, borrelnootjes en sigaret per t.v. voetbalmatches.

De avondlijke straten, met om het andere pand een night-club, zijn bevolkt met lichtzinnige heertjes (nou ja — heertjes) en lichte meisjes (afwisselend in maxi en mini), dewelke allen en een iegelijk doen wat goed is in eigen ogen.

Kortom: een nieuwe versie van de Kermisse der ijdelheid, het carnaval van ijdel vermaak en 'n

leventje van uitgaan en plezier, van „God noch gebod”.

En omdat al 't plezier voor de brede weg is gereserveerd, blijft er voor de smalle weg, en de éénlingen die haar begaan, niet veel anders over dan de aanblik van lieden die, met wat spijtige gezichten, vergezeld van hun wet-tige ega en hun kindertjes, in het zondagse pak, hun burgerwoningen verlaten om (niet per zondag-trein en nu ook niet per auto) de weg in te slaan naar het kerkgebouw van niet al te moderne allure.

Over wegen

Of we het (weten) willen of niet — het puriteinisme uit de tijd van John Bunyan en van de Nadere Reformatie heeft z'n stempel gezet op ons — en op onze oude psalmberijming, te beginnen bij Psalm 1: de HEER toch slaat der mensen wegen gā, en wendt alom het oog van Zijn genā op zulken, die oprecht en rein van zeden, met vasten gang het pad der deugd betreden.

Toch is het heel erg de vraag, of Jezus het zo bedoelde en of de Joden Hem zo begrepen hebben, toen Hij sprak over de brede en de smalle weg (Mt. 7:13, 14). Wie en wat stonden Hem daarbij voor ogen?

De bergrede maakt duidelijk, dat Hij zich niet tot „heidenen” richtte, maar tot synagoge-gangers en -voorgangers. Verder: het beeld van de twee wegen was de Joden niet onbekend: zie, Ik stel u heden voor de weg des levens en de weg des doods (Jer. 21:8). Of: dit is de weg, wandelt daarop (Jer. 30:21).

In die geest spreken wij ook van onze levensweg en, annex daarmee, van onze levenswandel. De Joodse Schriftgeleerden zouden bepaald waardering voor onze woordkeus hebben gehad. Vooral als wij daarbij Ps. 119 — de psalm van de wet — hadden geciteerd. Dát is het terrein waarop zij zich thuis voelden, en 't begin van deze psalm moet hun uit het hart gegrepen zijn: welzalig zij, die onberispelijk van wandel zijn, die in de wet des HEREN gaan. De wet is hun weg, de ruimte

voor hun levenswandel.

Bij „weg” hebben Jezus en de Joden aan „de wet” gedacht — wet in de betekenis van „de Schrift”. Héél de bergrede is op dit stramen geborduurd: meent niet dat Ik gekomen ben om de wet of de profeten te ontbinden (Mt. 5:17)... alles wat gij wilt, dat u de mensen doen, doet gij hun ook aldus; want dit is de wet en de profeten (7:12).

Heel de bergrede gaat over de praktische toepassing van „de wet en de profeten” en is een stellingnemen tegen de weg, de leer der Schriftgeleerden: gij hebt gehoord dat door de Ouden gezegd is... maar Ik zeg u...!

Het is niet ongebruikelijk de Schrift een „weg” te noemen. In het boek Handelingen komt het alleen al zeven keer voor. Aan Apollos wordt de weg nauwkeuriger uitgelegd (18:27). In Efeze blijven sommigen kwaad spreken van de weg (19:9). En tegenover Felix betuigt Paulus: dit erken ik voor u, dat ik naar die weg... de God der vaderen vereer, gelovende al wat in de wet en de profeten geschreven staat. Zo kan Jezus ook zichzelf „de Weg” noemen (Joh. 14:6; vgl. 2 Petr. 2:2).

Poorten in de tale Kanaans

Bij „de weg” denken de Joden dus aan „de wet”. En nu citeren we D. J. Couvée (Met Jezus op den berg): „In overeenstemming hiermee... dacht zich de Jood aan het begin van deze dag... het onderricht in de wet. En het huis, waar de rabbijn onderwijst, noemt hij de poort!” Zou de wijk der ultra-orthodoxe Chassidim in Jeruzalem misschien daarom Mea Sjarim — de wijk der honderd poorten heten?

In elk geval: horen we nu over een wijde poort en een brede weg, dan gaat ons een licht op. De Schriftgeleerden en farizeeën, die angstvallige wetkenners en -volbrengers, hebben volgens Jezus de weg van de wet en de poort van het onderricht wijd en breed gemaakt. Geïllustreerd aan henzelf: zij achten zichzelf rechtvaardig en zullen niet als Petrus (1, 4:18) beweren, dat een rechtvaardige nauw-elijs, ter-nauwernood zalig wordt. Zij voelen zich veilig. Maar hun zekerheid moet aan het wankelen gebracht zijn, toen Jezus bijna begon met te zeggen: indien uw gerechtigheid niet overvloediger is dan die van farizeeën en Schriftgeleerden, zult ge het Koninkrijk der hemelen beslist niet binnengaan (5:20). Hun weg karakteriseert Jezus als breed, hun poort als wijd. Met hun wetsopvatting kunnen zij alle kanten uit: de brede weg.

Breed en smal in de praktijk

Dit is de brede weg, dat je zegt: gij zult niet doodslaan, maar je broeder doodswijgt; dat je zegt: je naaste liefhebben,

maar je vijand mag ie haten; dat je alléén je broeders groet; dat je royaal bent om geprezen te worden; dat je luidkeels bidt — om bewonderd te worden; dat je vast — om voor extra vroom door te gaan; dat je God zegt lief te hebben, maar je naaste stenen voor brood geeft; dat je per giro (belastingaftrek!) een grote gift overmaakt, maar je ouders laat verkommen (Korban); dat je in naam van de wet en de profeten de profeten en de Messias vermoordt.

't Is de weg van de feitelijk ongebroke zelfhandhaving, van de aanpassing van het evangelie aan eigen zaligheidsbehoeften — dan zijn de tienden niet te duur en duizend gebeden nog niet zwaar. Gebed en gebod zijn een koopje als je rekent wat je ervoor terugkrijgt. Maar 't is een misrekening zegt Jezus: deze weg voert (nu, vandaag al) tot het verderf. En velen gān die weg...

Smal echter is de weg en eng de poort waar onderricht wordt in de liefde: alles wat gij wilt dat u de mensen aandoen, doet gij (eigener beweging) hun ook aldus — want dit is de wet en de profeten! Als die Schriftgeleerden daar eens aan begonnen waren, hadden ze gemerkt hoe eng de poort is en hoe weinigen die weg vinden. Het is de weg van het „je naaste liefhebben als jezelf” en dan met-ter-daad, omdat je God liefhebt. Het is je schuldenaar vergeven omdat je eigen schuld is kwijtgescholden. Het is de weg van zelfverloochening, nederigheid, vriendelijkheid, zachtmoedigheid — van het „ook de andere wang toekeren”. Gā die weg — en je ontdekt het „ternauwernood”, het „eigen vlees moeten kruisigen”. Je ontdekt hoe smal die weg, hoe eng die poort is, hoe weinig er bij door kan. Maar het is wél de weg die ten leven leidt — en bepaald geen verzuurd leven, want zoet is de liefde!

IN DIT NUMMER

Pagina 345

ds E. R. Postma,
De brede en de smalle weg

Pagina 346

Over het samenleven der
kerken (4)

Pagina 347

H. E. S. Woldring,
Is de calvinistische wijs-
begeerte conservatief?

Pagina 348

D. W. L. Milo,
Interkerkelijke botsing

Pagina 350

ds H. Amelink,
Te Berde

Over het samenleven van kerken

(4)

Ook in dit nummer van Opbouw wil ik nog een aantal — de laatste — opmerkingen maken over het samenleven en samenwerken der kerken.

26. Zoals ik reeds aantoonde kan naar reformatische opvatting iedere plaatselijke kerk zijn eigen kerkorde maken en vaststellen. Want niet een **kerkorde** maar de **belijdenis** is de band die kerken samenbindt. En in die confessie staat **niets** over de concrete inhoud van een kerkorde. Er wordt alleen van gezegd dat het „**nuttig**” en „**goed**” is dat de kerken er een hebben.

Maar dat vooropstellend, zou ik dit willen vragen:

Wat is meer **Geestelijk**, meer **kerkelijk**, meer **broederlijk**: dat een kerk zegt: ik maak een eigen kerkorde en wat ik daarin zet gaat geen enkele andere kerk, gaat niemand aan, ik ben baas in **eigen** huis —

of, dat een kerk zegt: wij hebben wijsheid niet in pacht, wij hebben niet alléén de Heilige Geest ontvangen, wij staan in het leven en de arbeid en de strijd van de kerk niet alléén, wij vormen met andere kerken samen het éne ondeelbare lichaam van Christus, — en daarom **willen** we zo'n kerkorde niet alléén opstellen, daarom **willen** we er met de zusterkerken over spreken, daarom **willen** we samen zoeken naar wat voor het leven der kerk in dit opzicht het meest profijtelijk is — **uiteraard met behoud van onze zelfstandigheid en vrijheid?**

De lezer geve op deze vraag zelf een antwoord.

27. Zoals ik ook reeds eerder gezegd heb bestaat er geen kerk zonder kerkorde. Het is zelfbedrog te beweren dat men die **niet** heeft. Er zijn in **iedere** kerk regels vastgesteld over de inrichting van de kerkdiensten, over de verkiezing van de ambtsdragers, over de viering van het Avondmaal, over de bediening van de doop enz. enz. Zo zijn er nu ook altijd regels opgesteld voor de **samenwerking** van kerken. Er is eenvoudig geen samenleven en samenwerken van kerken mogelijk zonder bepaalde afspraken. Welke de concrete inhoud is van die regels of afspraken is punt twee. **Punt één is dat men altijd afspraken maakt en maken moet!** Zo ten aanzien van de frequentie van gemeenschapelijke vergaderingen; wie daaraan deel zullen nemen; wie in die vergaderingen de leiding zullen hebben; wat men daarop zal bespreken; welke betekenis de conclusies zullen hebben waartoe men na de bespreking van bepaalde problemen, zaken, geschillen enz. enz. gekomen is. Deze dingen zijn zo vanzelfsprekend dat ik me werkelijk niet kan voorstellen dat een nuchter, zakelijk denkend mens daarover

Kerkelijk Leven

anders oordelen kan. Zelfs in de hemel zullen er „verkeersregels” zijn.

28. Ik wil het zo juist gezegde met een voorbeeld verduidelijken. En wel met wat de kerk van Kampen gedaan heeft ten aanzien van de zending.

De zending is — daarover zijn we het allen eens — een wezenlijke, zelfs een eerste opdracht van de kerk. Een kerk is eenvoudig geen kerk meer als ze deze taak niet aanvat. De kerk van Kampen ging nu bij de vervulling van haar zendingstaak uit van de Schriftuurlijke gedachte dat óók die taak vóór alles een opdracht is van de **plaatselijke** kerk. Maar tegelijk was zij er zich van bewust dat zij deze taak niet kón — en ook niet mócht! — volbrengen zonder daarvoor een samenwerking van kerken in het leven te roepen. En zo kwam ze er toe kerken uit te nodigen met haar in het volbrengen van haar zendingsoptocht samen te werken, haar daarbij „steun te bieden”. En ze heeft toen in overleg met die „steunbiedende kerken” een regeling opgesteld volgens welke dat steunbieden door zusterkerken zou worden gerealiseerd. Men kan dat ook zo zeggen: ze heeft een „orde”, een „kerk-orde” opgesteld ten aanzien van haar zendingarbeid. Wat zij als „orde” voor haar zendingswerk vaststelde is eenvoudig een hoofdstuk van de in de kerk van Kampen geldende — al of niet schriftelijk gefixeerde — kerkorde.

29. Om nu niet in het abstracte te blijven hangen zal ik die kerkorde laten afdrukken. Hier is zij: 1. De Gereformeerde Kerk van Kampen zal als zendende kerk naar een zendingveld in... een prediker van het Evangelie uitzenden.

2. Zij behoeft daartoe de steun van andere Gereformeerde Kerken.

3. De Gereformeerde Kerk te Kampen verplicht (!) zich jegens die kerken, die zich verbonden (!) hebben haar voor het zendingswerk te steunen:

a. deze kerken minstens viermaal per jaar op te roepen tot een vergadering ter bespreking van het werk;

b. zo dikwijls de stand en de voortgang van het werk zulks vereisen, de kerken samen te roepen;

c. de steunbiedende kerken **volledig** over het werk zo van de zendende kerk als die van haar arbeid(st)er(s) op het zendingveld in te lichten;

d. aan de steunbiedende kerken **volledig**, minstens eenmaal per jaar, opening van zaken te geven aangaande de zendingfinanciën; e. op de sub a en b genoemde

samenkomsten de steunbiedende kerken te horen in **alle** zaken het zendingswerk betreffende;

f. eenmaal per jaar, indien de raad ener steunbiedende kerk zulks wenst, inlichtingen over het zendingswerk te geven in een door deze raad samen te roepen gemeentevergadering.

4. De Gereformeerde Kerk te Kampen draagt uitsluitend de verantwoordelijkheid voor het zendingswerk. Aan haar verblijft — met inachtneming van het in sub 3 uitgesproken — elk beschikkingsrecht, de beroeping, het ontslag en de eventuele tucht-oefening over de arbeid(st)er(s) in het zendingswerk.

5. De steunbiedende Geref. Kerken verplichten zich harerzijds bij beëindiging van de steun voor het zendingswerk een termijn van minstens twee jaar in acht te nemen.

30. Wat we in deze regeling voor ons hebben is, zoals ik reeds zei, een stuk kerk-**orde**. Het is ook een stuk kerk-**verband**. Een verband tussen kerken ten aanzien van een bepaald facet van haar leven en werk (Een kerkverband is altijd **beperkt** tot een of meer facetten van het **leven en werk** der kerk. Het is altijd **partiël**, nooit ofte nimmer **totalitair**. Totalitair is het alleen in een „kerkelijke organisatie” waarin de „kerkelijke macht” in één persoon of in één bestuur is geconcentreerd die boven de kerken staan. D.w.z. in een „organisatie” die vloekt met een Schriftuurlijke, Reformatische gemeenschap van kerken).

Men lette er op dat de Kerk van Kampen zich tot heel veel „verplicht”. En dat de „steunbiedende kerken” zich „verbonden” hebben de Kerk van Kampen in haar zendingswerk te steunen.

Is dit verkeerd geweest?

Is dit „verband” uit de Boze?

Werkten men zo de Heilige Geest tegen?

Wie durft op deze vragen **ja** zeggen?

31. In het artikel waarin ik reageerde op de beschouwingen van prof. Douma sprak ik over „vrijbuitelij” ten aanzien van de orde in de gemeenschapsoefening der kerken.

Ik had dit schrijvend het oog op het feit dat kerken die zich „verbonden” hadden de Kerk van Kampen in haar zendingarbeid te steunen deze steun staakten **zonder de ook door haar geaccepteerde opzeggingstermijn in acht te nemen**. Kerken dus die de ook door haar gegeven belofte **braken**. Ik dacht daarbij ook aan de Kerk van Groningen-Zuid die de door haar ook aan ds v. d. Ziel gegeven **belofte** hem nooit te zullen schorsen zonder de toestemming van de genabuurde kerk, brutaal **brak**. Ik dacht aan wat in de kerk van Kampen en met de kerk van Kampen in de voorbije jaren gebeurd is. Is het billijk de waarschuwing tegen deze en soortgelijke „vrijbuitelij” als een „rammelen met ketenen” te kwalificeren?

32. In een uitvoerig artikel in Opbouw heb ik een tijd geleden met de stukken aangetoond dat de oorzaak van de kerkelijke ellende die wij in de voorbije decennia hebben beleefd in geen enkel opzicht kan gezocht worden in de destijds in de Gereformeerde Kerken geldende kerkorde. Integendeel: die ellende vond juist óók haar oorsprong en oorzaak in het niet precies en

eerlijk naleven daarvan! In 1926 werd de kerkordelijke bepaling omtrent het schorsen van een predikant overtreden en opzij gezet. In 1936 de bepaling dat een synode alleen die zaken mag behandelen die de kerken op haar agendum hebben geplaatst. In 1944 werd art. 31 van de kerkorde krachteloos gemaakt. En door de laatste synoden van de vrijgemaakte kerken werd de kerkorde geschonden door het schorsen „onder eigen verantwoordelijkheid”, het wegsturen van wetmatig afgevaardigde synodeleden, het buiten alle kerkelijke orde om verwerpen van een z.g. „ontrouwe kerkeraad” goed te keuren. We zullen dat steeds goed voor ogen moeten houden: **de kerkelijke ellende waarin we in de laatste halve eeuw gedompeld werden vond juist óók haar oorzaak in de OVERTREDING van de geldende kerkorde**. Als men die eerlijk, christelijk had gehanteerd zou veel ellende voorkomen zijn geworden.

3. Ik schreef zo juist dat de kerkelijke ellende van de laatste decennia **ook** haar oorzaak vond in het overtreden van de onder ons geldende kerkorde. Ik deed dat expres. Want — en dit moet naar mijn overtuiging ons steeds voor ogen staan in heel de huidige discussie over een kerkorde — de **eigenlijke, de eerste oorzaak van die ellende ligt heel ergens anders!** Die ligt in het confessioneel vaststellen van speciale dubieuze dogmatikale opvattingen, dus in het confessionalisme; in het wantrouwen; in het extremisme; het fanatisme; het koppig vasthouden van eigen particuliere meningen; in de onverdraagzaamheid; het zich tegen elkaar afzetten en (ook achter de schermen) tegen elkaar opzetten! Dat kwaad tierde allerwege. En daarom geschiedde er zoveel onheil! Men kan dit ook zo zeggen: er kwamen in de kerken maar al te veel „werken des vlees” voor: twist, afgunst, partijzucht, tweedracht, scheuringen. Dat, en dat alléén, was en is de oorzaak van de kerkelijke misère! Wie dat niet ziet is geestelijk bijziende of blind.

34. De overweging van de eigenlijke, de diepste oorzaak van de misère in de Gereformeerde en Vrijgemaakte kerken leidt als van zelf tot een andere kwestie. En wel deze dat die oorzaak **in de eerste plaats in de plaaselijke kerken** moet worden gezocht. En niet in het zeer zeker vaak kwalijke optreden van de „meerdere vergaderingen”.

We hebben in onze kerken jarenlang gelaboreerd aan een slepende „kwestie-Kralingen”. De eerste oorzaak daarvan lag uitsluitend en alleen in de kerk van Kralingen! En toen daar de harde koppen „zacht” waren geworden was de kwestie van de baan! We hebben de kwestie Van der Ziel gehad. Die vond ook haar eerste en diepste oorzaak in wat in Groningen-Zuid gebeurde! En wij allen weten wat in Kampen plaatsvond. Een paar ouderlingen, die met waanvoorstellingen omtrent ketterijen van onze predikanten waren behept hebben een paar jaar lang het kerkelijke leven op fatale wijze gefrustreerd en de kerkeraadsvergaderingen tot een verschrikking gemaakt. Het kwam zelfs tot een schandelijke verstoring van de openbare eredienst!

Ik zou een lang verhaal kunnen

Vervolg op pag. 351

Is de calvinistische wijsbegeerte conservatief?

naar aanleiding van
de intreerede

van prof. dr E. Schuurman

Vrijdagmiddag, 12 oktober j.l. aanvaardde prof. dr ir. E. Schuurman het hoogleraarschap in de reformatische wijsbegeerte aan de Technische Hogeschool te Eindhoven. Ter gelegenheid hiervan sprak hij een rede uit over „de kulturele spanning tussen technokratie en revolutie”.

Wij leven in een kultuur, betoogde prof. Schuurman, die in toenemende mate beheerst wordt door de resultaten van wetenschap en de toepassing ervan in de techniek. Maar als de mens naar zijn toekomst vraagt, stuit hij op grote problemen, die voortgekomen zijn uit het steeds meer samengaan van wetenschap, techniek, economie en politiek. Men hoeft wat dit betreft maar te denken aan de milieuverontreiniging, de bewapeningswedloop, roofofbouw op delfstoffen enz. Ondanks dit zijn er ook altijd nog technici, die een optimistische toekomstvisie hebben. Deze optimisten versterken echter de reactie van de revolutionaire utopisten, die zich radikaal anders opstellen en die een zeer pessimistische kijk hebben op de technische ontwikkeling in onze tijd.

Deze rede van prof. Schuurman ligt geheel in het verlengde van zijn proefschrift „Techniek en Toekomst”, een turf van 568 blz., waarin hen eveneens verschillende wijsgerige beschouwingen over de techniek behandelt. In zijn intreerede gaat het echter vooral over de technokraten en de revolutionaire utopisten en hun toekomstvisie. Om de kulturele spanning tussen deze twee stromingen zo goed mogelijk te kunnen begrijpen, belicht de nieuwe hoogleraar de historische en geestelijke achtergronden van de genoemde spanning. Voor de oorzaak van deze kulturele spanning moeten wij niet beschuldigend „de wetenschap” en „de techniek” aanwijzen. De bron van het konflikt ligt in de mens, die zichzelf wijs maakt dat hij autonoom en volmaakt is. Prof. Schuurman schetst de weinig rooskleurige perspectieven die hieruit voortkomen. Hij schetst vervolgens vanuit eigen overtuiging een alternatieve visie: de door Gods liefde en trouw gedragen mens, die luistert naar het Woord van God zijn weg in de wetenschapsbeoefening, in de techniek en in het maatschappelijk leven wil gaan. Hij heeft oog voor de rijkdom van Gods schepping en beseft zijn verantwoordelijkheid in het benutten van de geboden mogelijkheden. Hij wil proberen tot een zo evenwichtig mogelijke kultuurontwikkeling te komen.

Vooraf het slot van Schuurmans rede, waarin hij spreekt over planning in de samenleving en over normatieve elementen in de tussenmenselijke relaties, kunnen m.i. enkele kritische vragen oproepen. Overigens plaats ik zulke kritische vragen tegen de achtergrond van veel waardering voor dit duidelijke en actuele betoog. De aktualiteit blijkt

natuurlijk in de eerste plaats uit de bespreking van gevaarlijke stromingen in de samenleving: technokratie en revolutie. De aktualiteit blijkt ook uit de strekking van het verhaal: de plaats van de techniek in onze wereld. Een onvoorzichtige toepassing van allerlei technische mogelijkheden (bijv. uitbreiding van industrieën, afsluiting van grote zeearmen) leidt tot een ernstige aantasting van het natuurlijk milieu: sterfte onder planten, vissen en vogels, roofofbouw op delfstoffen, overschot aan niet vernietigbare afvalstoffen enz.

De vraag wordt tegenwoordig nogal eens gesteld: is de calvinistische wijsbegeerte conservatief? De rede van de in deze wijsbegeerte pas benoemde hoogleraar Schuurman blijkt zeer actueel te zijn. Hij bekritiseert niet alleen andersdenkenden, maar vanuit de christelijke levens- en wereldbeschouwing blijkt hij op de kultuurontwikkeling een alternatieve visie te hebben.

Velen zullen geneigd zijn dit toe te geven. Maar er zitten in de kring van de calvinistische wijsbegeerte nogal wat mensen, die theologisch, kerkelijk en politiek zwaar verontrust zijn. Zij stellen zich ook maatschappelijk tamelijk „rechts” op, zijn doorgaans pro-amerikaans en vóór de apartheidspolitiek in Zuid-Afrika. Het zou onzin zijn dit te ontkennen. Wanneer men een ruw schema, volgens de bovengenoemde positiebepalingen, wil hanteren, dan zal men in de vereniging voor calvinistische wijsbegeerte zeker mensen vinden, die zich „rechts”, „conservatief” of „verontrust” opstellen. Het is natuurlijk een vraag of men de calvinistische wijsbegeerte als zodanig met deze etiketten mag versieren.

Men kan met evenveel recht Dooyeweerd, een der grondleggers van deze wijsbegeerte, ten tonele voeren. Hij verklaarde dit voorjaar voor de televisie, dat de meeste van zijn leerlingen in Zuid-Afrika fel tegen de apartheidspolitiek gekant zijn. Onomwonden zei hij dat de Amerikaanse kerken, die hun geld in oorlogsindustrieën beleggen, de verkondiging van het Evangelie in de weg staan en de Boodschap ongeloofwaardig maken.

Wellicht krijg ik nu te horen: ja, Dooyeweerd en Vollenhove zijn originele figuren, maar let eens op hun leerlingen. Hou je hart maar vast. Zij dwepen met de woorden van de meesters, zij maken er een starre schematiek van, enz.

Nu is het waar, dat zeer originele figuren vaak leerlingen krijgen.

De leerlingen kunnen gemakkelijk epigonen worden, d.w.z. mensen die de voetsporen van voorgangers drukken. Het is ook waar, dat epigonen de wetenschap nog nooit vooruit gebracht hebben. Dit zal ongetwijfeld ook van mensen in de kring van de calvinistische wijsbegeerte gezegd kunnen worden. Het zijn echter zulke algemeenheden, dat je er weinig mee kunt doen.

Het heeft dus niet zo veel zin om verschillende vertegenwoordigers van deze filosofie tegen elkaar uit te spelen. De vraag „is de calvinistische wijsbegeerte als zodanig conservatief?” is nog niet beantwoord.

Deze vraag zou ik echter in geen enkel opzicht bevestigend kunnen beantwoorden.

In de eerste plaats wil de calvinistische wijsbegeerte een radikaal christelijke wijsbegeerte zijn. Radikaal, afkomstig van „radix” = wortel, wil zeggen dat de christelijke wijsbegeerte haar vooronderstellingen expliciet naar voren brengt. Dit betekent tevens dat de beoefenaren van deze wijsbegeerte zich in hun werk door hun overtuiging willen laten leiden en hun werk vanuit hun overtuiging steeds weer kritisch willen bekijken. Christelijke wetenschapsbeoefening is als elk ander mensenwerk feilbaar. De calvinistische wijsbegeerte wijst er dan ook met nadruk op, dat de resultaten van haar wetenschapsbeoefening geen waarheidspretentie inhouden. Daarom is de calvinistische wijsbegeerte een wezenlijk kritische wetenschapsbeoefening. Tegenwoordig wordt de kritische wetenschapsbeoefening vaak geïdentificeerd met een neo-marxistische beoefening van de wetenschap. Het is volkomen ten onrechte te beweren, dat alleen de neo-marxistische opzet van de wetenschap kritisch zou zijn. Eén van de eerste eisen van een kritische wetenschapsbeoefening is, dat men zijn vooronderstellingen zo eerlijk en expliciet mogelijk duidelijk maakt. Kritische wetenschapsbeoefening betekent, dat men openlijk zegt waar men staat en wat dus iemands levens- en mensbeschouwing is. Wat de kritische wetenschapsbeoefening betreft, waren de V.U.-hoogleraren Dooyeweerd en Vollenhove, de grondleggers van de calvinistische wijsbegeerte, hun tijd ver vooruit. En om dezelfde reden kan men vandaag alleen maar zeggen, dat deze wijsbegeerte actueel is en naar haar intentie progressief! De christelijke filosofie- en wetenschapsbeoefening is geen geïsoleerde zaak. Integendeel. Christen-wetenschapsmensen zijn met

dezelfde problemen bezig als de vertegenwoordigers van andere denkrichtingen. Zij hebben een verschillende kijk op deze problemen, maar dit neemt niet weg, dat communicatie met niet-geestverwanten voor de calvinistische wijsbegeerte een kwestie van levensnoodzaak is. Ter ondersteuning hiervan bedenke men dat elke mening en elk inzicht — zowel in de christelijke als in de niet-christelijke filosofieën — iets beperkts heeft. Kontakt met andersdenkenden kan daarom niet marginaal zijn.

Omdat het christelijk wijsgerig denken radikaal kritisch wil zijn, is het niet verwonderlijk dat verschillende vertegenwoordigers van de calvinistische wijsbegeerte nogal wat kritiek op het werk van theologen hebben geuit. Steeds weer is vanuit de calvinistische wijsbegeerte gesteld, dat veel theologen zich niet of onvoldoende bewust zijn van wijsgerige vooronderstellingen die aan hun bezigheden ten grondslag liggen. Aangehouden werd, dat vooral in de jaren vijftig en zestig de invloed van Jaspers, Heidegger, Sartre e.a. en dat tegenwoordig vooral neo-marxistische invloeden in de moderne theologie te bespeuren zijn.

Ook tot politici heeft de calvinistische wijsbegeerte zich gericht. In de redevoeringen van politici, ook van christenpolitici, blijken soms verschillende denkrichtingen door elkaar heen te lopen, bij gebrek aan een eigen consistente visie. Vanuit de calvinistische filosofie wordt dan gevraagd naar het mensbeeld dat men voor ogen heeft, naar de aard van de tussenmenselijke relatie en grotere samenlevingsverbanden en naar hun onderlinge verhoudingen, naar de visie op de staat en naar de grenzen van haar bevoegdheden.

De kritiek vanuit de calvinistische wijsbegeerte is wel eens te fel en anderen afkrakend geweest. Behalve mensen, die religieus een andere richting inslaan en zich dus noodzakelijkerwijs van de reformatische-christelijke wijsbegeerte vervreemden, zijn er ook mensen die door het optreden van vertegenwoordigers van deze filosofie van haar vervreemd zijn. Wat het laatste betreft is er wellicht iets goed te maken. Overigens wil ik ook in rekening brengen, dat de calvinistische wijsbegeerte door sommigen belachelijk gemaakt is en gehoond. Niet zelden gebeurde dit op grond van een ontstellend gebrek aan kennis van deze wijsbegeerte.

Ik ga hier aan voorbij, omdat het mij in dit artikel gaat om de calvinistische wijsbegeerte als een wezenlijk kritische filosofie, hetgeen allereerst zelfkritiek inhoudt. Ook heb ik geprobeerd aan te tonen, dat de calvinistische wijsbegeerte onmogelijk conservatief genoemd kan worden.

Wie haar naar haar intentie beoordeelt en bijv. kennis neemt van het van haar uitgaande blad „Beweging”, zal getroffen worden door haar aktualiteit.

N.a.v. E. Schuurman, De kulturele spanning tussen technokratie en revolutie. Deze rede is tegen de prijs van f 3,75 (verzendingkosten inbegrepen) te verkrijgen bij „Stichting Bijzondere Leerstoelen voor Calvinistische Wijsbegeerte”, giro 1562942, t.n.v. H. Hoogenhout, Baambrugge.

H. E. S. Woldring

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

Interkerkelijke botsing

Vanmorgen had ik toch zo'n onmogelijke ontmoeting!

Was ik na kerktijd even onze kerkeradskamer binnengelopen. Voor een afspraakje of zo. Ingewijden bij ons spreken van geen kerkeradskamer, noch van consistorie, noch van sacristie. Ze zeggen gewoon: het keukentje. Want in onze consistorie bevinden zich aanrecht, kranen en een koffiezetapparaat, dingen welke de ambtsdragers op zondag veinzen niet te zien.

Goed, ik kom uit ons keukentje en been met grote stappen, dwars door de hal, naar de uitgang van ons dorpshuis. Kijk onderweg nog snel met een half oog de kerkzaal binnen, om de koster en de machinist van de bandrecorder met een handgroet te eren. En op dat ogenblik drukt zich een fragile vrouwenfiguur tegen mijn hart, kriebelen war-rige lokken in mijn pasgeschoren gezicht en mijn haastig neergeslagen arm legt zich een fractie van een seconde rond vrouwenschouders...

Jawel. Ten overstaan van de koster en de bandrecorder had ik met een zuster van de protestantenbond een interkerkelijke botsing. Haar naam weet ik niet, maar ik zal met haar man wel in een of andere club zitten; dat hoor ik nog wel. Ze was, met dezelfde vaart als ik, onderweg naar de zondagschool in hetzelfde dorpshuis. En kwam om dezelfde hoek als ik, even onverwacht als ik, even haastig als ik. En was even ontsteld als ik.

Voor ik u het tweede deel van deze interkerkelijke botsing vertel, gaan we even een zijstraatje in. U en ik, in het fatsoenlijke.

—o—

Wat een botsing is weten kerkmensen maar al te goed. We hebben allemaal ervaring van deze dingen. Wil je moeilijkheden krijgen — zeggen we onder elkaar wel eens — dan moet je bij de kerk zijn.

Daar had ik deze week zo'n gek telefoongesprek over. Met een internationaal beroemd kunstenaar, wiens kunst altijd iets van het evangelie uitstraalt. Vroeg ik hem: zeg eens eerlijk, ben jij eigenlijk een kerkmens? — Ja, zegt hij, net als jij. — En kom je ook in de kerk? vraag ik verbaasd. — Iedere zondag, zucht hij, ik kan het niet laten. — Ik merk het aan je kunst, zeg ik hem, je laat altijd iets zien wat een buitenkerkelijke niet ziet. — Het is een beproeving, die kerk — zegt hij — ondanks alles. — 't Is overal misère waar je komt, waag ik nog. — Ja maar de kerkelijke misère zou ik toch niet willen missen, is zijn overtuigende antwoord.

Jawel, van botsingen en misère en conflicten en vervolgingen weten we alles af. Maar wat weten we van interkerkelijkheid af?

Na de historische vrijmaking hebben we de jaren gehad, waarin zelfs uitmuntende predikanten ons diets maakten: dat de vrijgemaakte kerken in Nederland de enige ware kerk ter wereld vormden, lichtelijk te onderscheiden van de rest. Interkerkelijk verkeer kreeg toen de betekenis van: verkeer tussen de ware kerkjes. Eigenlijk was Christus, die tussen de kandelaren wandelt, de Interkerkelijke Figuur bij uitstek, speciaal verbonden aan de vrijmaking.

En overmits die kandelaartjes ook zelf toch enige contacten moesten onderhouden, ontstond een nieuw interkerkelijk verkeer. Ontstonden classes en synoden, deputaatschappen en bindende besluiten, buitenverband-stellingen en de rest. Zoals nu de buitenverbandelijke kerkjes weer haastig aansturen op interkerkelijk verkeer, classes, synoden, kerkorde, deputaatschappen, bindende besluiten en wie weet wat nog meer.

De geschiedenis heeft wel anders geleerd.

De geschiedenis heeft ons geleerd dat de vrijgemaakte kerkjes, binnen of buiten elk kerkverband, het monopolie van de titel **kerk** niet bezaten. Want niet alleen zijn de twee of drie kenmerken van de ware kerk — tussen haakjes: u weet toch, dat Calvijn twee kenmerken noemde, zijn volgelingen drie? — zijn die kenmerken in de vrijgemaakte kerkjes allesbehalve zuiver geopenbaard. Maar ook bleken tal van andere kerkelijke gemeenschappen buiten de vrijgemaakte (proeft u met hoeveel zorg deze term is gekozen?) helder het licht van het evangelie uit te stralen. Weshalve wij, met zoveel boter op ons hoofd, de moed verloren hebben hen te discrimineren.

Vandaar dat een telefoongesprek met een synodaal kunstenaar een interkerkelijke ontmoeting mag worden genoemd. Vandaar dat een aanvaring met een NPB-zuster een interkerkelijke botsing mag heten.

—o—

Hoe is dat afgelopen? vraagt u ongeduldig. Dat moogt u nu eindelijk wel eens weten.

Ze schrok even erg als ik. We maakten gelijktijdig excuus voor deze onbehoorlijke voortvarendheid. Onze verontschuldiging en motieven doorkruisten elkaar. Toen kwam de kibbelpartij. Ik begon en eiste de schuld voor mij op. Zij als echte vrouw liet dat niet op zich zitten en deed een gooi naar de verantwoordelijkheid. Ik zette mijn stem wat meer op en liet mijn mannelijk gezag gelden. Zij trok een charmant registertje open en liet zich niet wegpraten. Ik trachtte ridderlijk elke bodem onder haar aansprakelijkheid weg te nemen. Zij was geen doetje en behoefde niet te worden ontzien. Het slot was dat we lachend en gelijktijdig constateerden dat we beiden mensen waren vol plichtsgevoel, vol haast, vol onopzettelijke fouten en beiden onvoldoende attent voor de medemens. Daarmee was de vrede getekend en stond voor mij de weg open om nog even te zeggen: maar u kwam van rechts en verkeer van rechts heeft voorrang. Hetgeen zij onderworpen aanvaardde.

—o—

Zo'n kibbelpartijtje. Het is altijd leuk, een kibbel mee te maken waarbij de deelnemers op elkaars stoelen zijn gaan zitten. Ze beschuldigen even fel als anders — maar zichzelf. Ze zijn welsprekend in excuses — ten behoeve van de tegenpartij. Ze eisen alle rechten op voor het standpunt — van de ander. Ze staan op schuldigverklaring van henzelf. Het is ontspannend en verheugend zo'n discussie aan te horen. „Humanistisch” zegt iemand snijdend? — Nu, althans niet breed-kerkelijk, moge het even snedige antwoord zijn.

Misschien wel goed om eens te proberen. Voor kerkmensen, geboren kibbelaars, kan het zo'n leuke hersengymnastiek zijn: hun strijd-lust te beleven met hulp van andermans gedachtengang. De spelregels blijven gelijk — alleen speelt wit met de zwarte stukken en zwart speelt de witte partij. Wit begint en wint. Je valt van de ene lach in de andere. Want met alle inspanning raak je steeds meer overtuigd van eigen tekortkomingen en van de betrekkelijkheid van andermans fouten.

TWIJFEL

(2 - slot)

De twee grote bedriegers — zo noemden de sceptici wel de waarneming en het denken, waarop de wetenschap berust.

De Twijfel belijdt slechts één waarheid, namelijk dat er geen waarheid is of dat zij althans buiten bereik is van onze kenvermogens.

Hij heeft maar één standpunt, namelijk dat hij geen standpunt heeft!

En daarom mist hij het recht om met gestolen tooi voor wetenschappelijk te willen doorgaan.

■ Twijfel en ongeloof

Evenmin als met kritiek of wetenschap mag twijfel vereenzelvigd worden met ongeloof. Waar eigenlijk ongeloof is, heeft de twijfel geen bodem.

De eigenlijke karakteristiek van de twijfel is immers: geen geloof en geen ongeloof.

Daarom vinden wij de twijfel niet bij de dogmatische ongelovigen.

(Ge weet immers, dat er nergens meer dogma's gevonden worden dan buiten de kerk!)

Evenmin vinden wij de twijfel bij de onverschilligen. Hun beeld is zo raak in de Bijbel getekend: met de neus in de wind gestoken, onderzoeken zij niet; al hun gedachten zijn, dat er geen God is. Neen. Twijfel tiert alleen op de akker, waarop het geloof groeit. Twijfel is de zonde van hen, die óf door het licht der natuur óf door de prediking des Evangelies iets van de Eeuwige hebben bespeurd.

■ Twijfel is vreselijk

De twijfelaar verdient ons waarachtig medelijden.

Want Twijfel is vreselijk!

Hij verlamt de werkkraft: de twijfelaar weet niet, wat hij wil. Hij voelt geen roeping, die zijn leven bestemde. Hij ziet geen doel, waarop het uitloopt.

Twijfel vergalt ook het levensgenot. Hij kan niet genieten met de wereld en evenmin met Gods kinderen.

Hij is geen vrome kerkganger en geen vrolijke kermisganger.

Hij voelt zich niet thuis in Sodom en evenmin in Sion.

Hij kan niet instemmen met een: „Laat ons hun banden verscheuren en hun touwen van ons werpen.” Maar even weinig kan hij zijn Amen zeggen op het: „Kust den Zoon, opdat Hij niet toorne!” Het gaat bij hem als Sancho Pan-

Calvijn was tegen toneelspel. Daarom staan wij er wat vreemd tegenover. Maar op scholen, waar het toneelspel wel is toegestaan (de openbare lagere school van Nunspeet heeft een náám op dat punt) hebben kinderen al jong geleerd zich te verplaatsen in het denken van de ander. Ze hebben in het leven een hele voorsprong. Ik merkte het bij het aannemen van personeel.

—o—

Wij kunnen op dat punt van de kinderen dezer wereld misschien wat opsteken. Ze zijn dikwijls voorzichtiger in de omgang dan kinderen des lichts.

Humanisme zonder christendom — zal iemand zeggen.

En zij zullen antwoorden: maar prefereert u dan een christendom zonder humaniteit?

—o—

Dit artikeltje geschreven zijnde ging de telefoon. De NPB-mevrouw gaf nog even een verontschuldiging voor haar al te bruuske toenadering. Zij was aan zet, want de patstelling was van mij geweest, weet u nog?

Wat ze me zei maakte geen indruk meer, want ze had me aan een meditatie geholpen — Meditatie? vroeg ze verwonderd. — Voor ons goede weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven, zei ik, niet zonder nadruk. — Zit daar dan iets opbouwends in, dat we elkaar aanvliegen? vroeg ze. — Jawel mevrouw, meende ik, het was een interkerkelijke botsing, een choc des opinions, een kruisingsproduct van gereformeerde rechtlijnigheid en vrijzinnige bewegelijkheid, van humanistische wellevendheid en christelijke ootmoed, als u wilt!

We hebben tot drie geteld en de telefoon tegelijk op de haak gelegd, een iegelijk op de zijne.

En ik dacht: heel het leven is een waagstuk. Dit artikel is een waagstuk. Maar al zou ik de redacteur kerkelijk leven voor de voeten lopen; al zou ik de redacteur voor kerkelijk verkeer en waterstaat op de tenen trappen; al zou ik de redacteur kerkrecht, al zou ik de redacteur geestelijke adviezen en ieder ander in de wielen rijden.... ik geloof dat ik u het verhaal van die interkerkelijke botsing niet mocht onthouden.

cha uit de Don Quichotte. Als die ongelukkige landvoogd de heerlijkste spijsen worden opgediend en de reuk hem hongerig maakt, laat de lijfarts de schotels wegnemen als schadelijk voor de gezondheid.

Zo gaat het ook de twijfelaar.

Bij zondegenot vraagt hij: „Als er een God en een oordeel ware, wat dan?” Bij zielegenot pijnigt hij zichzelf met de vraag of alles niet op inbeelding berust.

De wellust der wereld kan hij evenmin rustig genieten als het zoet van Gods verborgen omgang smaken. Overal loopt hij rond met zijn „als” en zijn „maars”. Het naïeve genieten, de eerlijke geestdrift, de gloeiende passie zijn hem vreemd.

Alles ontleedt hij: de lach is hem hol, de traan is hem troebel.

Hoor Byron, het twijfelend genie, klagen:

Dat ik nog gevoelen konde,
Dat ik zijn konde als voorheen;
Schreien, als ik vroeger
schreide,
Waar mij hoop of vreugd
verdween.
Zoet is 't bronnat, zoet — hoe
brak ook —
In een dorre zandwoestijn;
Zoet ook zouden mij die tranen
In mijns levens dorheid zijn.

En op een andere plaats biecht hij zo duidelijk de eigenaardig-tweeslachtige stemming van de twijfelaar, als hij zegt:

Ik heb alles in 't werk gesteld
om te twijfelen;
Ik verlang niets vuriger dan
te geloven!

Of, om nog een voorbeeld te kiezen, hoort u door de schrijver van „Pallietier” de pijnen van de twijfel tekenen:

„Men moet die ziekte gehad hebben, om te weten wat dat is, hoe neerhalend en neerbekend. Geestdrift is weg, men is onzeker en onvast. Men snakt en slikt naar de Waarheid, die vrijmaakt, en men wanhoopt tevens, juist als een verdoold dorsteling in de woestijn. Het ene gedeelte van uw hart is theosoof, het andere katholiek, en het geheel hunkerend naar de mystiek. Zo'n toestand knakt een zielevrede. En dan geen enkele daad, geen woord of geen gepeins meer, of die twee dingen controleren het eerst, vechten er om, en verscheurd, half en half, is de daad en het woord. Als men het eens gevoeld heeft en men ziet, hoe men ingezonken is van levensvitaliteit, dan bruist en schuimt in u het verlangen naar zielevrede. Vrede! Vrede!... Dan is het ruwe geloof van een kolenbrander als een zon tegenover uw intellectueel, gespleten, tweeledig geloof. De zielevrede! De muizen uit de ziel te hebben! Geen geknaag meer te voelen!”

Ja, ze knagen alles stuk, die muizen! Twijfel kan geen halt houden.

Vreselijk als twijfelen tot vertwijfelen voert...

■ Tweeërlei twijfel

Maar niet alle twijfel voert tot zulk een hopeloos einde. Er is een twijfel als de avondschemering, in wier plooiën de vale nacht komt aansluipen.

Er is een twijfel als de morgen-nevel, die straks als een sluier zal afvallen van de nieuwgeboren dag.

Er is twijfel, die tot scepticisme voortrent, en twijfel, die naar Gods genadig bestel eindigt in geloof en belijdenis.

Dat leren ons de geloofsmannen uit de Heilige Schrift. In die heilige apotheek is de medicijn bereid, waardoor ook de verterendste twijfel geneest.

■ Twijfel bij gelovigen

Vreselijk, als de schemer van de twijfel overgaat in de nacht der vertwijfeling!

Maar zo gaat het niet altijd.

Ik denk aan Abraham, de vader der gelovigen. De Schrift getuigt van hem: „Hij heeft aan de beloften Gods niet getwijfeld door ongeloof.”

Maar heeft niet Sara, zijn vrouw, in twijfel gelachen, toen de God der beloften gesproken had?

Ik denk aan Mozes, de geweldige geloofsheld. Als God belooft het volk met vlees te zullen spijzen, dan werpt hij zijn vraagtekens op:

„600.000 man te voet is dit volk, in welks midden ik ben en Gij hebt gezegd: Ik zal hun vlees te eten geven. Zullen dan voor hen schapen en runderen geslacht worden, dat er voor hen genoeg zij? Zullen al de vissen der zee voor hen gevangen worden, dat er voor hen genoeg zij?”

Op de drempel van het Nieuwe Verbond is het Zacharias, die de boodschapper Gods condities stelt en vraagt: „Waarbij zal ik dat weten?” En het is Johannes de Doper, zijn zoon, die eenmaal zo gelovig getuigde van het Lam Gods, die twijfelmoedig gaat informeren: „Zijt Gij Degene, die komen zou of verwachten wij een ander?” Jezus verweet Zijn discipelen hun twijfel, Thomas twijfelde tegen alle getuigenissen omtrent de opstanding in.

Bunyan spreekt van donkere dagen en nare nachten in het Kasteel Twijfel doorgebracht.

En wie Luther's leven kent, weet hoe zijn geloof de wereld als vernieuwde en hoe daarbij de twijfel hem zelf vaak het hart verscheurde.

Eindelijk: hoeveel uren van twijfel doorleeft niet elk gelovige?

Twijfel bij velen in betrekking tot de vergeving hunner zonden: „Mijn zonden zij te groot!”

Twijfel over onverhorde gebeden. Twijfel over bitter lijden, dat ons trof.

■ Genezing van de twijfel

Dat zelfs een Mozes en een Luther getwijfeld hebben, bewijst, dat de twijfel niet ongeneeslijk is.

De eerste voorwaarde is echter de twijfel te erkennen en te oordelen, gelijk ook die Godsmannen

zich niet vromer hebben voorgedaan dan zij waren. Men mag zijn twijfel evenmin verloochenen als zijn geloof.

Er is niets gevaarlijker dan een geloofsgetuigenis te geven, als het hart van twijfel krimpt.

De frase is de dood voor het geestelijk leven!

Gelijk belijden het geloof sterker maakt, zo wordt beleden twijfel zwakker.

Twijfel tiert in de schemering, maar teert weg als men hem in het aangezicht ziet.

■ Oorzaak van twijfel

Om tot genezing van de Twijfel te komen, moeten wij zijn oorzaak kennen.

Twijfel heeft geen verstandelijke, maar een zedelijke oorzaak.

We moeten zijn kiem niet zoeken in ons wéten, maar in ons willen.

Twijfel komt op uit ongehoorzaamheid.

Ongehoorzaamheid om: het offer te geven, dat God vraagt; te laten, wat God verbiedt; te doen, wat God wil; goed te keuren, wat God doet.

In de val des menschen kwam de twijfel aan Gods bevel en bedreiging op uit de onwil om dat bevel te gehoorzamen.

De enige oplossing van de twijfel is gehoorzaamheid.

„Zo iemand wil deszelfs wil doen, die zal van deze leer bekennen of zij uit God is dat Ik van Mijzelf spreek,” sprak eenmaal de Heiland.

Het staat hier juist andersom als de twijfelaar meent. Hij zou gaarne willen, als hij maar wist. Neen, twijfelaar, gij vergist u. Gij zoudt wéten, als gij wildet! Jezus zegt tot u: „Volg Mij!”

■ De openbaring van Jezus: de oplossing van de twijfel

Tegen twijfel is het slecht praten! Verstandelijke redenering is hier een onnut middel. Mensen kunnen hier niet helpen. De knapste apologeet argumenteert de twijfel niet weg uit ons hart. Een vurig geloofsgetuigenis van een kinderlijk vroom mens, het voorbeeld van een edel, zelfverloochenend leven zijn wel niet geheel zonder invloed op de twijfelaar, maar altijd blijft het toch in hem tegenspreken: Dat is voor die persoon, maar niet voor mij. Om twijfel te kunnen wegnemen, is het niet voldoende dat men iemands denken kan beïnvloeden, men moet bij iemands HART kunnen. En wie heeft dat vermogen? Blijft niet altijd waar, wat de lekendichter uitsprak:

Daar is geen priester,
Die Hem verklaart.
In raads'len wandelt
De mens op aard.

Neen! dat is niet waar! De Priester, die God verklaart, IS er! De Heere Jezus Christus kan ons van onze twijfel verlossen. Hij alleen! Want Hij kan bij ons hART. Hij kan dat hart veranderen door Zijn Woord en Zijn Geest. Wilt gij hiervan een voorbeeld?

„Kan uit Nazareth iets goeds ko-

men?" vroeg Nathanael. Hij was nog niet klaar met zijn christologie! Maar als hij gehoor geeft aan het „Kom en zie" van Filippus en naar Jezus gaat, is opeens zijn twijfel verdwenen en komt hij tot een geloofsroem als geen der andere discipelen: „Gij zijt de Zone Gods, Gij zijt de Koning Israëls!" Let wel! zijn eigenlijke bezwaar is bij deze ontmoeting niet eens ter sprake gekomen. Opheldering over de aardse afkomst van Jezus heeft hij nog niet ontvangen, maar de ontmoeting met de Heiland, een enkele opmerking, waarin de Heiland zijn hart aanraakt, helpt hem in een oogwenk van zijn bezwaar af! Zoals iemand heeft opgemerkt: „Hij is over Nazareth heen."

O, het is wonderlijk!

Aan niemand is meer en sterker getwijfeld dan aan Jezus. Alles schijnt aan Hem twijfelachtig. Zijn geboorte. Zijn recht om als rabbi op te treden. De Farizeeën drongen steeds op zekerheid aan. „Wie zijt Gij? Is Deze niet de zoon van Jozef? Hoe weet Deze de Schriften, daar Hij ze niet geleerd heeft? Door wat macht doet Gij deze dingen?"

Zo is het dóórgegaan.

De Twijfel heeft al zijn sluiers over Jezus geworpen.

Hij heeft Hem opnieuw gekruisigd aan duizenden van vraagtekens! En toch! als een ziel gehoor geeft aan dat éne: „KOM TOT MIJ" dan breekt de glimlach van Jezus door de zwartste wolken heen. Maar dan moet men tot Jezus komen in gehoorzaamheid, men moet Zijn Woord, waarin Hij ons hart raakt, gehoorzamen en Hem volgen. Ik zeg niet, dat het Woord van Jezus geen onuitputtelijke schatten bevat ook voor ons verstand. Dat bezit het voorzeker. Maar de toegang tot die schatten wordt nimmer ontsloten vóór ons hart voor Hem boog, vóór onze wil gehoorzaam werd en Hem volgde.

Er is met Jezus niets te proberen. Er is met God niets te proberen. Wij kunnen van verre blijven staan en onze condities aan Hem stellen, onze intellectuele condities, en wij blijven in onze ellende.

Wij kunnen ook mét onze ellende, mét ons verscheurde hart en ons worstelend verstand tot Hem gaan en geholpen worden.

Misschien is er onder mijn lezers een twijfelende ziel.

O, hoe gaarne zou ik bij hem zitten en hem persoonlijk van Jezus spreken! Van Jezus die ons doet ZIEN, van Jezus die ons doet WETEN! Twijfelaar, mag ik u één vraag doen? Gij hebt vele vragen, ik weet het. Want ik heb kennis aan deze pijn. Doch ik heb maar één vraag aan u. DEZE vraag: Waar en wanneer hebt gij „neen" geantwoord op de stem, die zeide: VOLG MIJ?

O, sta óp en vólg Jezus!

En voor u is dan Zijn belofte: Zo iemand Mij volgt, die zal in de duisternis niet wandelen, maar het licht des levens hebben.

Al mijn twijfel breng ik Jezus, 'k Heb Zijn nodiging gehoord. Hij zal nimmer mij beschamen, Hem vertrouw ik op Zijn Woord.

Boek-bespreking

Ontwikkelingshulp

Een brochure van 32 blz. verscheen onder deze titel van de hand van drs C. P. van Dijk. De schrijver is werkzaam bij de Wereldbank te Washington.

In het begin van van zijn brochure wil de schrijver iets vertellen over de verschrikkelijke armoede in de wereld. Je merkt tijdens het lezen, dat hij niet bij machte is zijn woorden zo te kiezen dat hij dit probleem kan beschrijven. Zijn woorden schieten hopeloos tekort om dit afschuwelijke problemen te kunnen peilen. De ontwikkelingshulp richt zich niet alleen maar op een „simpele, statische tegenstelling tussen „arm" en „rijk" maar op een uiterst dramatische ontwikkelingsproces waarin miljoenen dreigen te verpauperen" (9). De schrijver illustreert hetgeen hij beschrijft met cijfermateriaal. Puntsgewijs noemt hij de belangrijke belemmeringen om tot een goede ontwikkelingshulp te komen: 1. een kleine élite van mensen, die in het politieke en economische leven van een ontwikkelingsland, machtige posities innemen en die de ontwikkelingshulp gebruiken voor hun eigen belangen. 2. de ontwikkelingshulp vereist ingrijpende hervormingsmaatregelen, maar de grootgrondbezitters doen alles om dit te voorkomen en om hun eigen belangen veilig te stellen. 3. gebrek van politieke stabiliteit in veel ontwikkelingslanden en aan arbeidsdiscipline e.a.

Deze brochure van Van Dijk heeft een heel belangrijk voordeel boven andere op dit terrein. Zij is nl. ontzettend eerlijk. De schrijver gaat eerlijk in op de vraag, in hoeverre onze ontwikkelingshulp de landen in de derde wereld meer kwaad dan goed doet.

Hij constateert, dat er veel successen zijn aan te wijzen, maar nog veel meer mislukkingen. Op technologisch en sociaal-economisch terrein kunnen wij de derde wereld heel goed helpen, beter: dienen. Ontwikkelingshulp is méér dan hoogovens, fabrieksschoorstenen, stuwdammen, spoorwegen e.d. Kunnen wij dit „meer" opbrengen?, vraagt de schrijver. Hij is zeer sceptisch. De kwaliteit van de ontwikkelingshulp in de zin van onderwijs,

H. AMELINK — LANGERAK

TE BERDE

Kerkbezoek

Er kwamen maar enkele reacties binnen op onze vraag hoe we elkaar zouden kunnen helpen in de moeilijkheden, die de auto-loze zondagen met zich mee brengen, vooral voor streekgemeenten. Dat zal voor een deel wel zijn oorzaak vinden in het feit dat de meeste gemeenten de moeilijkheden wisten op te lossen. Voor een deel ook uit het feit dat de bepalingen

Neem en Lees

Als er voldoende belangstelling voor is, dan kan de Bijbelstudie over het boek Jona van de hand van Prof. C. Veenhof, zoals die in ons blad verscheen, ook in brochurevorm gedrukt worden.

Er is nogal vraag naar materiaal voor Bijbelkringen. Nu: hier is het. Het blad „Opbouw" heeft echter geen uitgeverij. Daarom is het noodzakelijk van te voren iets te weten over de belangstelling. We kunnen ons niet veroorloven met een financiële strop te blijven zitten.

Laat een ieder die werkelijk er belang in stelt dat even schrijven op een briefkaart. Daar behoeft niet meer op te staan dan „Jona" en het aantal exemplaren dat men wil ontvangen. En dan uiteraard naam en adres van de afzender. Graag richten aan H. Amelink, Lekdijk 82 b, Langerak (Z.-H.).

bevolkingspolitiek, e plattelandsontwikkeling moet veel beter. Ja, ja, goed, maar hoe dan?

Op de laatste blz. van zijn brochure doet de schrijver een appél op de kerken, om niet alleen maar getuigend aan de kant van de ontwikkelingsweg te staan, maar door met meer directe acties mee te doen. De brochure is uit, maar wij zitten met het probleem, dat de westerse wereld enorm veel technische hulp aan de ontwikkelingslanden kan geven, maar dat zij verstek laat gaan wat de geestelijke ontwikkeling in deze landen betreft. En juist dit laatste kan de ontwikkelingshulp stuk doen lopen. Het nadeel van deze brochure is, dat het waarom en het waartoe van de ontwikkelingshulp vanuit de christelijke geloofsvisie veel te weinig aan de orde komt. Van marxistische zijde wordt ons tamelijk veel informatie toegestopt. Ook de derde-wereld-winkels doen dit. Deze informatie is vaak nogal eenzijdig, maar belangrijk om kennis van te nemen. Opvallend dat van christelijke zijde hierover relatief weinig verschijnt. Een suggestie aan de schrijver en aan de uitgever dit onderwerp een (uitgebreider) vervolg te geven.

C. P. van Dijk,
Ontwikkelingshulp.
Uitg. Buijten en Schipperheijn, Amsterdam 1973.
32 blz. f 2,—.

H.E.S.W.

Gespreks- en vergadertechniek Autarkie of bijstandswet

Dit zijn twee publikaties, die onder auspiciën van het Gereformeerd Sociaal en Economisch Verband zijn uitgegeven. Ik heb deze boeken nog

nu wel zo gemaakt zijn, dat het auto-gebruik op zondag, als dat nodig is voor kerkgang, wat minder streng zijn geworden dan ze in het begin waren.

Sommige gemeenten zijn overgegaan naar een dienst op zaterdagavond, die dan normaal bezet was. Anderen hebben wel een bus gehuurd, die rond reed in de streek en zo de kerkgangers ophaalde.

Uit de mini-enquête die ik hield bleek overduidelijk dat het kerkbezoek niet minder was. Eerder het tegendeel.

De toestand is nu in zo verre veranderd dat via de kerkeraden ontheffing gevraagd kunnen worden en eventueel ook verleend worden. Dat vraagt wat moeite, maar zo is er meestal wel een oplossing te vinden. Redelijke verzoeken worden wel ingewilligd. Onredelijke verzoeken mogen we niet doen.

En grensgevallen blijven er natuurlijk altijd bij zulke maatregelen. Als de boycot niet te lang duurt zullen onze samenkomsten daaronder niet hoeven te lijden.

niet helemaal gelezen, maar een bespreking heeft niet langer uitgesteld te worden. Mede omdat deze twee boeken m.i. geen uitgebreide bespreking in ons blad behoeven.

„Gespreks- en vergadertechniek" is hoofdzakelijk geschreven door de heer J. A. Knepper. Hij gaat de voorwaarden na voor een gesprek in

het algemeen, maar schrijft voortreffelijk over het ambtelijk gesprek. Hij wijst op gevaren, dubieuze houdingen en geeft waardevolle aanwijzingen, vaak impliciet. Ook de techniek van het leiding geven in vergaderingen en het meedoen aan discussies krijgt de volle aandacht.

Het laatste hoofdstuk van dit boek bevat een toespitsing van de vergadertechniek naar de kerkeraad toe. Het gaat over „het jaar-agendum voor de kerkeraad" en is geschreven door prof. J. Kamphuis.

Voorzover ik dit boek kan beoordelen, moet ik zeggen, dat het goed is, waarschijnlijk zeer goed. Zeer uitgebreide literatuurvermeldingen verhogen de waarde ervan. Mensen, die zich in deze onderwerpen willen of moeten verdiepen, kan dit boek zeker aanbevolen worden.

„Autarkie of bijstandswet" staat op naam van ds M. J. C. Blok en prof. dr J. Douma. Het is eigenlijk een zeer uitgebreid verslag van het tweede congres dat in „vrijgemaakte" kring over het onderwerp „kerkelijke- of algemene bijstand" werd gehouden.

De meningen liepen tijdens het eerste „subsidie-congres" (1970) hier en daar uit elkaar. Ik heb uit de publikatie van het tweede „subsidie-congres" (1972) niet de indruk gekregen, dat de problemen uit de weg geruimd zijn. Vooral verdergaande bezinning op de grenzen van de overheidsbevoegdheden lijkt mij belangrijk en urgent. Hetzelfde geldt voor het onderscheid tussen staat en samenleving of maatschappij (zowel nationaal als internationaal). Ook in andere publikaties van het G.S.E.V. is mij wel eens opgevallen, dat er te weinig is nagedacht over een christelijke maatschappijbeschouwing, daarmee samenhangend de chr. mensbeschouwing. Zoals bij alle G.S.E.V. uitgaven, geldt ook voor deze twee boeken, dat zij degelijk materiaal leveren en dat men zeer serieus probeert, in de aan de orde zijnde problemen, zo goed mogelijk te verstaan wat de bijbel ons te zeggen heeft.

J. A. Knepper / J. Kamphuis,
Gespreks- en vergadertechniek.
Uitg. De Vuurbaak, Groningen 1973, 174 blz.

M. J. C. Blok, J. Douma,
Autarkie of bijstandswet.
Uitg. De Vuurbaak, Groningen 1973. 92 blz.

H.E.S.W.

Vervolg van pag. 346

Over het samenleven van kerken

opdissen over het kwaad dat extremisten, maniakken, querulanten, fanatici, psychopathen door alle tijden heen in de kerkelijke wereld hebben aangericht! En dat geschiedde altijd éérst in de plaatselijke kerken.

En wat kwam er altijd veel tyrannie in de kerk voor! Van „dominees”. Maar ook van „ouderlingen” en gemeenteleden. Het gebeurde en gebeurt dat kerkleden strijden voor een of andere „vrijheid” maar dan zo dat wanneer men hun „vrijheid” niet accepteert zij verschrikkelijk tyrannie worden! Zij zijn niet tevreden als men hun hun „vrijheid” gunt, neen, zij eisen dat hun „vrijheid” ook aan alle anderen „bindend” wordt opgelegd!

Het ontbreekt in de kerken helaas dikwijls aan de wijsheid, het geestelijke inzicht om al dit kwaad tot in de wortel te doorzien. Het wordt namelijk bijna altijd — onbewust — „gerationaliseerd”, d.w.z. gecamoufleerd met allerlei orthodoxe, quasi-Schriftuurlijke, vrome redeneringen.

35. In dit verband moet nog een andere opmerking worden gemaakt. Ten gevolge van neo-marxistische invloeden behoort het tegenwoordig tot de goede toon hevig af te geven op de „structuren”. Deze kritiek richt zich op alle structuren. Die van de maatschappij, de staat, het gezin, het huwelijk enz. Precies hetzelfde — de „geest der eeuw” werkt altijd ook en zelfs bijzonder sterk in de kerk door! — bespeuren we ook veel christenen. Het gróte kwaad in de kerk zit hem volgens hen ook in de kerkelijke „structuren”. Men spreekt met afschuw over „kerkelijke organisaties” en „kerkelijk instituut”, alsof daarin het gróte kwaad schuilt. — Merkwaardig is dat deze lieden tegelijk dikwijls geen kwaad kunnen horen over de overgeorganiseerde Wereldraad van Kerken en de geweldige bureaucratie die zich aan de top van de Hervormde en de Gereformeerde Kerken ontwikkeld heeft en, naar een haar immanente wet, steeds dieper invreest in het kerkelijke leven! — Maar dit daar gelaten: Zouden we niet de nuchterheid betrachten door te overwegen dat de concrete gesteldheid van alle structuren bepaald wordt door de mensen die op wat voor wijze ook in die structuren betrokken zijn? En dat als het met de structuren fout zit men vóór alles de oorzaak daarvan bij die mensen zoeken moet? Het onheil dat synodes hebben aangericht was allereerst het effect van de woorden en daden van de mensen die die synode vormden! We moeten in dit opzicht weer een Schriftuurlijke kijk zien te verwerven. Want in de Schrift worden altijd vóór alles de zonden en gebreken van de individuele mensen, van de kerkleden aangepakt. Als die mensen tot bekering komen, komt alles goed. Als die zich verharderen loopt altijd alles mis.

36. In dit verband wil ik er ook nog even op wijzen dat men volgens de goed gelezen kerkorde

van de Gereformeerde Kerken ten opzichte van de gezamenlijke kerken eigenlijk niet eens van „kerkelijke organisatie” spreken kan.

Er is wat dat betreft niets anders dan een af en toe samenkomende vergadering van „gezanten” van deze kerken! En wat deze kunnen doen is niets meer dan het uitbrengen van een „voorlopig oordeel” dat eerst rechtskracht verkrijgt als het door de vrije, zelfstandige kerken wordt overgenomen. Als deze zo’n voorlopig oordeel in strijd achten met Gods Woord of de onderlinge afspraken leggen zij dat naast zich neer! Dit is uitdrukkelijk vastgesteld in art. 31 van de kerkorde! Door de tegenstanders van deze gereformeerde kerkelijke orde werd altijd weer gezegd: „Hoe ter wereld kan men een kerk regeren, als men art. 31 van de K.O. zo hanteert?” Toen precies dertig jaar geleden in de kerkstrijd van die dagen mij deze vraag gesteld werd heb ik daarop letterlijk dit antwoord gegeven.

„Inderdaad, geoordeeld naar wereldse maatstaven is de gereformeerde kerkregering een volmaakt onding, een georganiseerde chaos. Maar naar de maatstaf des geloofs is zij de hoogste wijsheid. Want zij heeft tot enige maar dan ook volstreckte vooronderstelling, het gemeenschappelijk buigen voor Jezus Christus. Die in zijn woord zijn wil bekend maakt. Omdat dit de grote vooronderstelling is van alle gereformeerde kerkregering, is die regering nooit dwingend, maar alleen overtuigend. Een gereformeerde kerkelijke vergadering mag en wil alleen zulk een aanvaarden van haar besluiten verlangen welke voortspuit uit de gehoorzaamheid aan Christus. Wanneer de gehoorzaamheid aan Christus verdwijnt, moet een kerk een chaos worden, of, nog erger, een organisatie, die op wereldse wijze, d.w.z. door die „onderwerping” van de minderheid aan de meerderheid te eisen en in stand wordt gehouden.

De kerk wordt dan naar Sikkels woord een zaakje met een zakje. In de gereformeerde kerkregering berust alles op eenheid in de belijdenis en het tezamen onderworpen zijn aan Gods Woord, zo betoogde eenmaal prof. Rutgers. „Dat wordt altijd ondersteld; daarop rust de bruikbaarheid van de ganse ordening; en zo geheel is zij daarop ingericht, dat zij bij een andere toestand wel niet anders dan ontbindend kan werken. Maar wel verre van een bezwaar te zijn, is dat juist in haar voordeel.”

Ja, dat is inderdaad een deugd van de gereformeerde kerkelijke orde dat ze volkomen faalt als de kerk afwijkt van de gehoorzaamheid aan Jezus Christus. Ze is niet geschikt om een „kerkelijke organisatie”, een „kerkelijk instituut” waaruit het leven des Geestes geweken is overleefd te houden! Ze faalt volkomen als ze met een kerkelijk lijf heeft te doen.

37. Een paar dingen wil ik ten slotte nog zeggen. Ze zijn deze: Ik vecht niet vóór de handhaving van de bestaande kerkorde! Ik vecht ook niet voor verandering daarvan. Ik vecht evenmin vóór de aanvaarding van de voorstellen van de commissie ad hoc. Ook niet er tegen. Want, zoals ik reeds eerder schreef: ik heb daarvan geen kennis genomen! Ik vecht er alleen voor dat men ten aanzien van de kerkorde-en-zo niet in een domme en gevaarlijke re-

aktie vervalt maar nuchter blijft. Ik hoop op en bid om een innige broederlijke, christelijke samenwerking van de kerken. Zowel tussen de „onze” als ook en vooral tussen alle kerken waarin de „reine verkondiging van het Evangelie” gevonden wordt.

Men kan een kerkorde op tweeërlei manier overschatten. In de eerste plaats geschiedt dat door hen die daarvan het heil van de kerken verwachten! Maar niet minder door hen, die daarin alleen maar onheil zien! Een „orde” is echt niet meer dan een „orde”. Een reeks afspraken door de kerken, geheel vrijwillig gemaakt met het oog op een zo goed mogelijk volbrengen van de opdracht die de kerken, afzonderlijk en gezamenlijk, van God ontvangen.

Ik wijs er voorts op dat het meedoen van kerken aan een bepaalde samenwerking — anders gezegd: aan een bepaald kerkverband — geheel vrijwillig is. En dat de kerken daarbij geheel vrij en zelfstandig blijven en ook moeten blijven. Ik zou er voorts voor willen pleiten dat de kerken bij het aangaan van een of andere samenwerking elkaar geheel vrij zullen laten. Dat geschiedde ook in de Doleantietijd. En in de tijd van de grote Reformatie. De kerken moeten elkaar in dit opzicht niet hinderen of lelijk aankijken. Zusterkerken zijn en blijven alle kerken waarin de „reine verkon-

diging van het Evangelie” geschiedt en de sacramenten bediend worden „naar de instelling van Christus”.

Voorts zou ik er een lans voor willen breken nooit professoren in de theologie of andere theologen als praeadviserende leden tot een kerkelijke vergadering uit te nodigen! Wanneer ik een uitnodiging kreeg om als zodanig op te treden schreef ik dat ik niet van plan was de zittingen der synode bij te wonen. Dat ik uiteraard bereid was de synode — als ik er verstand van had — over een concreet punt van advies te dienen. Dat ik dat liefst schriftelijk zou doen. Maar als de synode daaraan de voorkeur gaf ook wel mondeling, maar da ik dan niet zou deelnemen aan de besprekingen over die kwestie.

Ten slotte nog dit. En dat is het allerbelangrijkste, het volstrekt beslissende: **Als in de kerken en de kerkelijke vergaderingen niet de „vrucht des Geestes” gevonden en openbaar wordt — liefde, blijdschap, vrede, geduld, vriendelijkheid, goedheid, trouw, ingetogenheid — dan is alles wat de kerken en de kerkelijke vergaderingen doen verwerpelijk in de ogen des Heren. En dan is het beter die vergaderingen niet te houden of te staken — totdat er waarachtige bekering tot stand is gekomen in de weg van boete en berouw.**

C. VEENHOF — KAMPEN

Persschouw

■ Het Tsjechoslowaakse drama

Het was dezer dagen vijf jaren geleden dat Tsjecho-Slowakije door de russische kommunisten verpletterd werd en de nacht van de geestelijke slavernij over dat ongelukkige land viel. Het Friesch Dagblad schreef er dit over:

De officiële Russische kerk, één van de aanzienlijkste leden van de Wereldraad, heeft deze bezetting zeer geprezen. Zij diende, om het Tsjechische volk te redden en zo de vrede in West-Europa te bewaren. Het partij-orgaan van de communisten in Tsjecho-Slowakije heeft dezer dagen nog eens hetzelfde betoogd. De Russen verdienen de dank van het Tsjechische volk voor deze redding-door-bezetting. Intussen zijn twee feiten wel van zoveel belang, dat er eens nadrukkelijk de aandacht op moet worden gevestigd. Het Westen aanvaardt deze bezetting als een voldoende feit. En velen worden er in het minst niet door gehinderd bij hun vertogen, dat we nu wel de defensie kunnen verzwakken, omdat de Russen toch geen kwaad in de zin hebben. Wie dat niet gelooft is een communistenhater of zo iets. In de tweede plaats staat het nu wel vast, dat de Tsjechen worden geterroriseerd.

De gevangenen zitten vol politieke gevangenen en zij worden slecht behandeld. Hun rechtszekerheid is niets waard. Het meest worden zij geteisterd, doordat hun detentie maar voorlopig is, in afwachting van een „berechting”, die al maar wordt uitgesteld. Er zijn strenge wetten tegen alle acties, die het regime ondermijnen. Elke in het openbaar geuite kritiek is alleen al doordat het kritiek is, een strafbare fout, dat met jaren gevangenisstraf kan worden vergolden.

Nu hebben sommigen in Nederland ons indertijd verteld, dat het lijdelijk, het ongewapend verzet, zou

kunnen blijken, de grote kracht te zijn van een onderdrukt volk. Er werden in Nederland hele theorieën over verkondigd. En als de Russen ons land eens zouden bezetten, dan zouden wij ook geen wapens moeten gebruiken, want er zijn andere en betere wegen voor het verzet. Het zwijgende neen zou uit consequent volgehouden daden kunnen blijken. Wij hebben toen onmiddellijk gezegd, dat men zich daar niets van moet voorstellen. De nationale wil tot verzet wordt verpulverd, doordat het volk zelf wordt verpulverd door dit soort totalitaire dictatuur. De radio en de t.v. en het onderwijs en de pers, het is allemaal niet alleen koekoek-één-zang, maar er gaat ook een onweerstaanbare kracht van uit. De ouders zwijgen, de kinderen spreken, naar wat zij van de kleuterschool tot aan de universiteit hebben geleerd. Soms twijfelen de machthebbers, of het wel voldoende helpt. Of inderdaad de jonge generatie wel afdoende wordt gelijkgeschakeld, geestelijk en politiek. Maar dan wordt de aandacht van de jongere generatie stelselmatig gericht op de spelen. Niet zozeer op brood en spelen, maar vooral op de spelen. Op de topprestaties van de communistische landen. En dat heeft succes.

Niemand in Nederland spreekt of schrijft nu nog over het ongewapend verzet, waarvan men zich zoveel meende te kunnen en mogen voorstellen. Alleen de erkenning, dat het een ongeloofwaardig verhaal was, en dat zulks nu is gebleken, laat nog op zich wachten. En die erkenning zal er wel nooit komen.

Inderdaad, de Russische kerk heeft in keurige, ernstige, overtuigende woorden aan de Wereldraad van Kerken duidelijk gemaakt dat zij zeer gelukkig was met de bezetting van Tsjecho-Slowakije. Het nobele, onzelfzuchtige Rusland had door die bezetting het broe-

P.S. Om alle mogelijke speculaties te voorkomen wil ik meedelen dat de Persschouw over een „Stichting” geschreven werd vóór ik iets van het geprojecteerde Geref. Seminarie afgewist. Het stuk werd sindsdien met instemming overgenomen door het „confessionele” herv. weekblad. C.V.

dervolk in Tsjecho-Slowakije uit de handen van de boosaardige machten uit „het Westen” gered! In het Westen — men gelooft daar namelijk nog steeds aan de „ontspanning” tussen West en Oost — is men altijd netjes tegen de Russische dictators, imperialisten en kapitalisten. En daarom verklaarde men daar dat men „teleurgesteld” was over deze verklaring. In Nederland, zo zei onlangs de secretaris van de organisatie die zich bezig houdt met de eerbiediging van de „mensenrechten”, werken niet minder dan **zeventien** aktiegroepen. Maar, zo zei hij er bij, er is er niet één die zich bemoeit met wat er achter het ijzeren gordijn gebeurt. De adressen van die aktiegroepen kan men vinden in „de — linkse! — andere agenda '73/74” voor Havo en Mavo! Men moest zich op deze scholen eens goed bezig houden met de geschriften van Lenin! Dan wist men wat er óók in ons land aan de gang is. Lenin heeft namelijk precies gezegd wat communisten in „kapitalistische” landen moeten doen. En we zien dat met uiterste precisie hier dag aan dag gebeuren!

■ Nog eens Israël

Het volgende artikeltje van ds A. Algra over Israël geef ik graag ter overweging door.

God werkt volgens een vast bestek. Er is een duidelijke lijn in Zijn openbaring. Hij heeft zich indertijd teruggetrokken op Abraham en Abrahams nageslacht, maar Hij heeft meteen gezegd — en dit later ook door de profeten laten zeggen — dat met Abraham alle geslachten des aardbodems gezegend zouden worden (Gen. 12:3).

Je kunt moeilijk zeggen, dat alle volken op de aarde gezegend zijn met de staat Israël. Dit is allerm minst een verwijt aan de Joden, maar wel een aanduiding dat we wat moeten nadenken, voordat we woorden van de HERE in vervulling zien gaan, wanneer Israël wordt aangevallen en zich verdedigt; en misschien op zijn beurt tot de aanval overgaat. De HERE is na de opstanding van onze Heiland zich weer gaan richten tot alle volken. Toen een vrouw van een natie, die vijandig stond tegenover Israël, eens aan de Here Jezus vroeg waar je God eigenlijk moest aanbidden, in Jeruzalem of op de berg van Samaria, antwoordde Jezus: „Noch te Jeruzalem, noch op deze berg, maar in geest en in waarheid” (Joh. 4).

„Sinaï staat op één lijn met het tegenwoordige Jeruzalem, want dat is met zijn kinderen in slavernij. Maar het hemelse Jeruzalem is vrij; en dát is onze moeder” (Gal. 4:26). In Christus is noch Jood, noch Griek. Een bepaalde stad als Jeruzalem, met gebouwen en huizen, een spoorstation en taxi's, café's, kerken en moskeeën, heeft voor de Here **geen prioriteit** meer boven bijvoorbeeld Rotterdam.

Een bepaald volk als Israël wordt niet meer vanwege zijn ras en zijn bloed door de Here hoger aangeslagen dan bijv. het Bantoe-volk. „Wie zijn de voorwerpen van ontferming, die de Here tot heerlijkheid heeft voorbereid? Dat zijn wij, die Hij geroepen heeft, niet alleen uit de Joden, maar ook uit de heidenen” (Ro-

meinenn 9:23).

Tegenwoordig worden de woorden van profeten weleens zo geïnterpreteerd dat we eigenlijk nog eens weer naar de Stad Jeruzalem moeten om het mee te maken hoe het volle heil werkelijkheid wordt. Dat zou dan een belofte zijn die op vervulling wacht en te zijner tijd tot vervulling komt. Dat is de klok terugzetten, dacht ik.

Onberouwelijk

In Romeinen 9, 10 en 11 behandelt Paulus niet het probleem „Israël”, maar hij vermaant en vertroost de christelijke gemeente van Rome. En wanneer hij vrij uitvoerig over Israël geschreven heeft, komt hij tot de slotsom: „de genadegaven en de roeping Gods zijn onberouwelijk”. Het is niet zo dat hij daarmee zeggen wil dat het uiteindelijk altijd goed komt. Jaar in jaar uit heb ik in een kerkbode gelezen, (in de tijd dat de kerken in een conflictsituatie waren) dat de toestand wel ernstig was, maar er kon de kerk eigenlijk niets gebeuren, want de poorten der hel zouden haar niet overweldigen en God hield zijn werk in stand. Zo hebben ook de Joden wel gedacht. Toen in het jaar 70 al bijna heel Jeruzalem in straatgevechten gevallen was en de Romeinen nog een enkel laatst bolwerk bestormden, hield een priester vol dat die toren niet vallen zou. Dat zou God niet gedogen. Het is wel anders uitgepakt.

Paulus bedoelt het zó: de Israëlieten mogen altijd terugkomen op Gods beloften. Zoals het gebeuren kan in een huiselijk conflict. Een zoon wordt de deur uitgezet vanwege zijn wangedrag. Vader moest tot dit besluit komen. Wanneer moeder dan een brief aan die jongen schrijft: „Je weet dat je altijd terug mag komen”, dan gaat ze daarmee niet tegen haar man in. Ook niet als hij gezegd heeft: „Je komt er nooit meer in”. Die moeder gaat er dan van uit dat de zoon zal terugkomen wanneer er bij hem iets **veranderd** is. Ze weet wel dat ook haar man er zo over denkt: het is en het blijft onze jongen. Daar mag hij op terugkomen. En dat „onberouwelijke” van de genadegaven en de roeping, blijft ook gelden voor de kinderen van het verbond uit onze families. Ze zijn soms ver weg, maar ze mogen altijd terugkomen. Ze weten zelf wel hoe.

(We plaatsen dit stuk opnieuw omdat in een vorig nummer abussievelijk een groot gedeelte was uitgevallen.)

Kerknieuws

Zoetermeer — Op de brief over eventueel beroepswerk is door praktisch alle leden gereageerd en bijna allen zouden graag een eigen predikant voor Zoetermeer hebben, volgens het verslag van de kerkeradensvergadering d.d. 22 oktober j.l. Gezien de toegezegde financiële steun van de gemeenteleden acht de kerkeraad termen aanwezig over desbetreffende mogelijkheden in de toekomst verder te denken.

Nieuws uit breder kring

Geboortelieden Ned. Herv. Kerk — Een speciale commissie „Theologische aspecten geboortelieden” heeft aan de Herv. synode voorstellen gedaan voor een nieuwe formulering

van artikel II van de Hervormde kerkorde, waarin staat wie tot de Hervormde kerk worden gerekend. In de nieuw voorgestelde tekst komen de zogenaamde geboortelieden („zij, die uit Hervormde ouders geboren zijn”) niet meer voor. Aan de speciale commissie „Theologische aspecten geboortelieden” verleenden ook twee gereformeerde theologen medewerking.

Kindercommunie — Een studiedeputaatschap in de gereformeerde kerken (syn.) pleit voor de invoering van kindercommunie. In zijn rapport aan de generale synode vraagt het deputaatschap aan de synode de kerkeraden op te wekken „allen, die gelovig kiezen voor Jezus Christus als hun Verlosser, na gesprek toe te laten tot de deelname aan het Heilig Avondmaal, ongeacht hun leeftijd”.

Verontrusten — De Generale synode van de gereformeerde kerken (syn.) besloot de verontrusten uit te nodigen voor een gesprek met het synodale moderamen in januari a.s.

Stichting reformatorische hulpactie

— Er is een nieuwe stichting in het leven geroepen onder de naam: Stichting Reformatorische Hulpactie: „Woord en Daad”, gevestigd te Gorinchem. De nieuwe stichting wil „hulp verlenen aan onze naaste, waar ook ter wereld, omdat de Heilige Schrift ons op vele plaatsen deze opdracht geeft en omdat deze hulpverlening op christelijke wijze dient te geschieden, welke norm veelal wordt gemist bij vele hulp-akties op dit gebied”.

Het interkerkelijke stichtingsbestuur staat onder voorzitterschap van ds T. Lekkerkerker, Hervormd Predikant (Geref. Bond) te Leerdam. Er is voorts een comité van aanbeveling gevormd, waarin onder andere ook Prof. C. Veenhof en Prof. J. Douma zitting hebben genomen. De genoemde stichting stelt zich antithetisch op ten aanzien van vele interkerkelijke hulpakties, die doortrokken blijken te zijn van onschriftuurlijk oecumenisme en linksse ideologieën als gevolg van horizontalistische en humanistische uitgangspunten, hetgeen velen weerhoudt hun giften aan dergelijke organisaties toe te vertrouwen.

Sola Scriptura — Voor het studentendispuut „Sola Scriptura”, uitgaande van de „Civitas Studiosorum in Fundamento Reformato”, hoopt op D.V. 28 november a.s. om

19.30 uur in het Hervormd Wijkgebouw, Jacob van Ruydaelstraat 64 te Utrecht, drs A. van Brummelen te spreken over het onderwerp: „Hoop” — een bijbels-theologisch onderzoek. Belangstellenden zijn van harte welkom!

Binnenkort verschijnt:

in de reeks

De Voorzeide Leer

over

DE HEILIGE SCHRIFT:

Ds C. Vonk,

RICHTEREN

Intekenprijs tot 31 december 1973 f 29,50, daarna f 35,—.

Gaarne zenden wij U een volledig prospectus over deze unieke Schriftverklaring!

Firma

Wesdijk, Liebeek en Hooijmeijer
Singel 55 — Postbus 2.
Barendrecht.

Buitenlandse student in Kampen zoekt

THEOLOGISCHE BOEKEN

BIJZONDERE COMMENTAREN

K. Campbell,
Wortmanstraat 488, Kampen.

Drukkerij »Steenbergen«

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerwerk

ZEIST - TELEFOON 03404 - 12452

Dan ga ik op tot God's altaren,
tot God, mijn God de bron van vreugd;
Dan zal ik juichend stem en snaren
Ten roem van zijne goedheid paren,
die na kortstondig ongeneugt
mij eindeloos verheugt.

Psalm 43 vers 4.

In de vroege morgen van 12 november nam de Here Zijn kind, onze lieve vriendin

ADAMIENA GEZIENA BOSCH geboren KAMPHUIS

tot Zich.

Zij werd 66 jaar.

J. van Wingerden-Krietemeijer
G. Brons-Kuiper
A. Brons
D. van Noort-van der Veen
A. van Noort
M. W. van Heiningen-Mattijssen

Redactieleden

Ds H. Amelink
Ds G. Janssen
Drs H. de Jong
D. W. L. Milo
Prof. C. Veenhof
Drs H. E. S. Woldring

Adres van de Redactie

Ds H. Amelink,
Lekdijk 82 b,
Langerak (Z.-H.)
Tel. 0 1843 - 232

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen”,
Slotlaan 220, Zeist.
Tel. 0 3404 - 12452

Abonnementsprijs:

f 20,— per jaar
f 10,50 per halfjaar
f 5,50 per kwartaal
Buitenland: Europa
en zeepost f 30,—;
Luchtpost f 50,—

Geref. Persvereniging „Opbouw”

Abonnementenadministratie
Rotterdamse Rijkweg
174, Rotterdam-8
Tel. 010 - 153535
Giro 40.49.45

Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.